

Finansdepartementet

Betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24)

Ekobrottsmyndigheten lämnar härmed sitt yttrande över rubricerat betänkande.

Allmänna synpunkter

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.

Ekobrottsmyndigheten delar utredningens uppfattning att det är mest lämpligt att samtliga subventionsbrott handläggs av Ekobrottsmyndigheten.

I det följande kommer Ekobrottsmyndigheten att kommentera vissa avsnitt där myndighetens överväganden skiljer sig från utredningens eller där omständigheter av vikt för bedömningen av förslagen särskilt framhålls.

2.3 Definitioner och avgränsningar

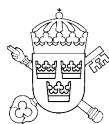
Förslagen omfattar inte kommunala utbetalningar då utredningen funnit att dessa inte inryms i direktiven. Ekobrottsmyndigheten vill dock påtala att även kommunala utbetalningar till den ideella sektorn innebär en väsentlig risk för felaktiga utbetalningar. Det förekommer att utbetalningar från såväl den statliga som den kommunala sektorn sker till samma verksamhet, och det kan bli en olycklig konsekvens om inte båda kriminaliseras. Genom att lagstiftningen inriktas på statliga utbetalningar finns det risk för att kriminella aktörer i stället fokuserar på stöd som betalas ut av kommuner. Frågan bör därför beaktas i den fortsatta beredningen.

6.2 Behovet av straffrättsliga åtgärder

Ekobrottsmyndigheten delar utredningens bedömning att det finns ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer och att det därför finns skäl att införa en ny straffbestämmelse.

Av utredningen framgår att utgångspunkten för en straffrättslig reglering är att behovet är lika starkt som för ersättningar enligt bidragsbrottslagen (2007:612). Det framhålls att det är logiskt att stöd till företag och andra juridiska personer har motsvarande regelverk som det som gäller ersättning till enskilda.

En väsentlig del av delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott (SOU 2022:37) utgörs av förslag om ett system med administrativa sanktionsavgifter som tas ut för mindre allvarliga brott och därigenom ersätter en anmälan om bidragsbrott. Om man avser att subventionsbrotten och bidragsbrotten ska ha likartade regelverk, framstår det som

ändamålsenligt att ha ett motsvarande förfarande med administrativa avgifter också för subventionsbrotten.

I det nu aktuella betänkandet förs ett mycket kortfattat resonemang som avfärdar ett administrativt sanktionssystem vid subventionsbrott, men Ekobrottsmyndigheten anser att det behövs en mer ingående analys av frågan. Myndigheten kan visserligen instämma i att en avgift som riktas mot en juridisk person kan ha minskad effekt ur brottspreventionssynpunkt. Det finns emellertid andra fördelar med sanktionsavgifter, såsom att det kan vara ett enklare och snabbare förfarande genom att det exempelvis inte krävs någon utredning om vem inom företaget som gjort sig skyldig till brott. En mer omedelbar reaktion från samhällets sida brukar framhållas som positivt ur brottspreventionssynpunkt.

6.3.7 Subventionsmissbruk

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på förslaget att bestämmelserna om subventionsmissbruk även ska omfatta felaktig användning av statliga stöd.

Brottet subventionsmissbruk i BrB 9 kap 3 b § infördes för att fullgöra Sveriges skyldigheter enligt det s.k. SEFI-direktivet av den 5 juli 2017 (2017/1371). Sveriges åtagande innebär en skyldighet att tillse att även fysiska personer kan lagföras för subventionsmissbruk. Som Ekobrottsmyndigheten har uppfattat utredningens förslag är detta inte något som ändras genom den nya lagens utformning. Eftersom den nya lagen om subventionsbrott i övriga delar bara rör stöd till företag och enskilda näringsidkare, skulle det vara önskvärt att det ytterligare tydliggörs att lagens tillämpningsområde inte blivit snävare i och med lagändringen. Det skulle kunna göras genom en ändring av definitionen i 1 § till följande: ”Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansierats över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar och som betalas ut till juridiska personer, enskilda näringsidkare eller andra fysiska personer.”

Ekobrottsmyndighetens skulle även vilja se ett klagörande av brottstidpunkten och brottets fullbordan.

6.3.10 Anmälningsskyldighet

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på utredningens förslag om en anmälningsskyldighet vid misstanke om brott och skulle gärna se att subventionsbrottet omfattas av revisorers anmälningsplikt enligt 9 kap 42 § aktiebolagslagen (2005:551).

Utredningen föreslår att Ekobrottsmyndigheten ska handlägga mål om brott mot lagen om subventionsbrott och att frågan ska regleras genom att en bestämmelse tas in i förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten. Förslaget tillstyrks i den delen av bl.a. följande skäl.

Åklagar- och utredningsresurserna vid Ekobrottsmyndigheten är fredade för ekobrottsbekämpning och åklagare och utredare kan arbeta i samma ärende samtidigt, vilket är resurseffektivt och förebygger risk för växande ärendebalanser.

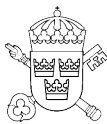
Ekobrottsmyndighetens särskilda kompetens och kunskap gör myndigheten bäst lämpad för att utreda ekonomisk brottslighet där företag och andra juridiska personer används som en del av brottsupplägget. De kunskaper som myndigheten har byggt upp kan även tillämpas på brott mot lagen om subventionsbrott. Vid bedömning av huruvida subventionsbrott och subventionsmissbruk ska bedömas som grova ska särskilt beaktas om den som begått brottet använt vilseledande bokföring, vilket är en bedömning som Ekobrottsmyndigheten har stor kompetens och erfarenhet av.

Vid Ekobrottsmyndigheten finns en upparbetad förmåga att resurs- och kostnadseffektivt handlägga alla typer av ekonomiska brott, oavsett omfattning. Utrednings- och lagföringsverksamheten vid Ekobrottsmyndigheten är organiserad för att omhänderta brottsutredningar som ställer särskilda krav på kännedom om finansiella förhållanden, näringslivsförhållanden, skatterätt eller liknande. Myndigheten kan också överta mål från Åklagarmyndigheten som rör kvalificerad ekonomisk brottslighet som har nationell utbredning, internationell anknytning, är av principiell natur eller av stor omfattning.

Mål som inte avser komplex ekonomisk brottslighet, såsom bokföringsbrott som har begåtts genom att ett aktieföretag inte har upprättat årsredovisning, omhändertas genom ett standardiserat förfarande. Vid myndighetens mängdbrottsenhet tas alla inkommande anmälningar emot och bedöms av seniora åklagare. De har den erfarenhet som krävs för att i inflödet hitta de särskilt krävande ärenden som avser den allvarligaste brottsligheten och behöver prioriteras. Utredningar om brott som kan slutföras genom ett mindre antal utredningsåtgärder genomförs under ledning av åklagare vid mängdbrottsenheten. Av myndighetens årsredovisning för 2023 framgår att mängdärendena utgjorde ca 44 procent av det totala antalet avslutade ärenden vid myndigheten samtidigt som dessa ärenden endast stod för ca 3 procent av myndighetens kostnad för utredning och lagföring. Således har Ekobrottsmyndigheten i dag den organisation som behövs för att ta ett större ansvar för den ekonomiska brottsligheten.

Sedan tidigare handlägger Ekobrottsmyndigheten mål om subventionsmissbruk och omställningsstödsbrott. Utredningens förslag innebär att ansvaret för brottslighet riktad mot statliga företagsstöd hålls samlat under samma ledning. Det förbättrar och effektiviserar arbetet mot den ekonomiska brottsligheten. Subventionsbrotten har även stora likheter med bidragsbrotten. I betänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott (SOU 2022:37), föreslås att ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas till Ekobrottsmyndigheten. Förslaget motiveras med att myndigheten har bättre kompetens och större vana att utreda komplex ekonomisk brottslighet. I sitt remissvar till betänkandet tillstyrker Ekobrottsmyndigheten i utredningens förslag.

Avslutningsvis bör framhållas att den grova ekonomiska brottsligheten till övervägande del begås av aktörer som inte är engagerade i narkotika- och våldsbrott. Ekobrottsmyndigheten har däremot uppmärksammat att de företag inom vilka subventionsbrott begås även är involverade i andra typer av ekonomisk brottslighet, såsom exempelvis skattebrott och bokföringsbrott, dvs. sådana brottstyper som utreds av Ekobrottsmyndigheten. Det är av utredningsskäl en fördel om brotten kan handläggas gemensamt.

7.3 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på förslaget om en underrättelseskyldighet och bedömer att det kan förväntas bidra till att förhindra att ytterligare bidrag betalas ut felaktigt. I sammanhanget kan påpekas att det är betydligt mer effektivt att förhindra felaktiga utbetalningar än att i efterhand lagföra och försöka få till stånd återbetalning av felaktigt utbetalda bidrag. För att underrättelseskyldigheten ska leda till effektiva åtgärder krävs att de myndigheter som har en sådan skyldighet även utför kontroller som gör att felaktigheterna upptäcks. Ekobrottsmyndigheten saknar bestämmelser i den nya lagstiftningen som ålägger utbetalande myndigheter att utföra sådana kontroller.

Kommunerna omfattas inte av förslaget om utökad underrättelseskyldighet.

Ekobrottsmyndigheten bedömer att även kommunerna har insikt i förhållanden som andra aktörer skulle vara betjänta av när det gäller underrättelser och att det därför vore positivt om även kommunerna omfattades i den delen.

8 Konsekvenser av förslagen

Som framgår av resonemanget under 6.3.10 gör Ekobrottsmyndigheten bedömningen att myndigheten kommer att kunna utreda och lagföra ärendena på ett kostnadseffektivt sätt. För ett gott resultat är det dock viktigt att myndigheten ges tillräcklig kostnadstäckning.

Det är svårt att på förhand bedöma i hur stor utsträckning arbetsbelastningen kommer att öka vid en ny brottstyp och hur ärendena kommer att fördela sig inom olika kategorier. I betänkandet har utredningen försökt beräkna hur stora anslagsökningar som behöver tillföras Ekobrottsmyndigheten. För denna beräkning har jämförelser gjorts med bidragsbrotten och utifrån dessa har myndigheten försökt att bedöma i vilken utsträckning ärendena kommer att kategoriseras som mängdärenden, projektärenden respektive särskilt krävande ärenden. Ekobrottsmyndigheten menar att en sådan jämförelse måste göras med viss försiktighet. Vad gäller en annan likartad brottstyp, omställningsstödsbrotten, som handläggs vid Ekobrottsmyndigheten, har dessa kategoriserats som projektärenden och inte som mängdärenden. Det finns skäl att tro att även subventionsbrotten skulle kategoriseras som projektärenden i större utsträckning än vad som framgår av utredningens beräkningar. Sammanfattningsvis medför detta att kostnaderna kan förväntas bli något högre än i utredningens beräkningar.

10.1 Förslaget till lag om subventionsbrott

Enligt Ekobrottsmyndigheten är den delen av lagstiftningen som avser EU-stöd otydlig och ett förtydligande efterfrågas. Som myndigheten uppfattar förslaget kan ett EU-stöd ses som ett statligt företagsstöd när det beslutas av en svensk myndighet, delad och direkt förvaltning. Stöd som däremot beslutas av och betalas ut av EU-kommissionen och där svenska myndigheter endast har en förmedlande roll, stöd genom indirekt förvaltning, ska ses som EU-stöd. Om det är korrekt uppfattat bör detta beskrivas tydligare i lagkommentaren. Ur Ekobrottsmyndighetens synvinkel förefaller det som omständligt att man beträffande vissa EU-stöd ska tillämpa bestämmelserna om subventionsbrott och i vissa andra bestämmelserna om bedrägeri. Enligt Ekobrottsmyndigheten vore det att föredra att någon skillnad inte gjordes mellan statliga företagsstöd och EU-stöd utan att alla EU-stöd omfattades av benämningen statliga företagsstöd.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Monica Rodrigo. I ärendets slutliga handläggning har t.f. rättschefen Karin Mostad deltagit. Verksjuristen Marie-Louise Pettersson har varit föredragande.

Monica Rodrigo

Marie-Louise Pettersson

Expedition till:
fi.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: fi.rsa.rs@regeringskansliet.se